05/02/2023

Ο Μητροπολίτης Μάνης για τον Κολοκοτρώνη και την πίστη του στο Θεό

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Την Κυριακή 5 Φεβρουαρίου 2023 ο Σεσμιώτατος. Μητροπολίτης Μάνης κ. Χρυσόστομος Γ’ προσκεκλημένος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Πολιτιστικών Συλλόγων Πελοποννησίων μετέβη στον ιστορικό Φιλολογικό Σύλλογο «Παρνασσός» στην Αθήνα και μίλησε επ’ ευκαιρία της επετείου των 180 χρόνων από τον θάνατο του «Γέρου του Μωρηά» με

θέμα: «Ο Κολοκοτρώνης και η πίστη του στο Θεό».

Η ομιλία του Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ’:

Ὡς χθές, 4 Φεβρουαρίου 1843, ἀκούστηκε ὁ λόγος: «Ἔπεσε, ὦ σεβασμιωτάτη καί περιφανής ὁμήγυρις… ὁ γενναῖος Ἀντιστράτηγος καί Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καί πρῶην Ἀρχηγός τῆς Πελοποννήσου, Θεόδωρος ὁ Κολοκοτρώνης». Ἦταν ἡ ἀρχή τοῦ λόγου ἀπό στήθους, ἐπί δίωρον, τοῦ περιφήμου λογίου Κων/νου τοῦ ἐξ

Οἰκονόμων, εἰς τόν τότε Μητροπολιτικόν Ναόν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης Ἀθηνῶν.

Καί ὁ «γέρος τοῦ Μωριᾶ», ὁ ἐλευθερωτής τῆς πατρίδος ἔκειτο νεκρός εἰς τό φέρετρον. «Τόν ἔντυσαν μέ τή στολή τοῦ ἀντιστρατήγου, τοὔζωσαν τό σπαθί ποὖχε ὅταν πρωτοξεκίνησε γιά τόν ἀγῶνα, τοῦ φόρεσαν τσαρούχια καί τόν ἀπίθωσαν στήν κάσα, βάζοντας κάτω ἀπό τά πόδια του μιά τούρκικη σημαία. Τοὔβαλαν πλάι στήν περικεφαλαία του καί τίς σπαλέτες τῆς στολῆς πού φοροῦσε στά Ἑπτάνησα. Κι ἀπό τήν ἄλλη μεριά τό θώρακα».

Παρῆλθον ἔκτοτε 180 ἔτη ἀπό τοῦ θανάτου του καί οἱ ἀπόγονοι καί πνευματικοί κληρονόμοι, ἡμεῖς σήμερον, τελοῦμεν ἱερόν ἐκκλησιαστικόν Μνημόσυνον καί φιλολογικόν καί καταθέτουμε δάφνινον στέφανον εἰς τό ἄγαλμα αὐτοῦ. Τιμοῦμε, σεβόμεθα, ἱστοριογραφοῦμε, διδασκόμεθα, ἐμπνεόμεθα ἀπό τήν κορυφαία φυσιογνωμία τῆς Ἑλλάδος.

Ἀναμφισβήτητα ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἥρωας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἡγετική μορφή τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἦταν ὁ συνεχιστής μιᾶς ἀδιακόπου καί ἀκαταπονήτου πάλης μέ τόν σκληρό κατακτητή, μιᾶς συνεχοῦς ἀγωνίας γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος ἀπό τόν τουρκικό ζυγό. Ὀρθῶς ἀπεκλήθη ὁ «Γέρος τοῦ Μωριᾶ»!

Δύο ἦταν τά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τῆς κορυφαίας αὐτῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνα τοῦ 1821 καί τῆς ἐν γένει ἑλληνικῆς ἱστορίας, τοῦ ἀρχιστρατήγου Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Καί αὐτά ἦσαν: Ἡ πίστη στό Θεό καί ἡ ἀγάπη πρός τήν πατρίδα.

Μέσα ἀπό τά κείμενα τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων καί κυρίως ἀπό τά Ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀγωνιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅπως: Κασομούλη, Βλαχογιάννη, Φωτάκου καί κυρίως Τερτσέτη, θά προσπαθήσουμε ν' ἀφουγκρασθοῦμε τήν γενναία πίστη στό Θεό, τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἄλλωστε, μή λησμονοῦμε ὅτι ὁ ἀγῶνας τοῦ 1821 προετοιμάστηκε, κηρύχθηκε, διεξήχθη καί περατώθηκε κάτω ἀπό τήν πνοή τῆς πίστεως στόν Παντοδύναμο Θεό καί τῆς ἀγάπης πρός τήν ἐλευθερία τῆς γλυκυτάτης πατρίδος. Αὐτό τό διαπιστώνουμε ἀπό τήν ζωή, τά διαγγέλματα, τίς προκηρύξεις, τούς λόγους, τίς ἐπιστολές, τό μαρτύριο, τίς θυσίες τόσο τῶν πρωταγωνιστῶν ὅσο καί τῶν ἀφανῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ ΄21, δέν στηρίχθηκε σέ ὑλιστικά αἴτια, οὔτε ἦταν μία οἰκονομική ἐπιχείρηση ἀλλά καί δέν εἶχε ἀνάγκη νά στηριχθεῖ σ' ἄλλα γεγονότα ξένων λαῶν. Ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση ἔχει αὐτοτελῆ ἀξία.

Πραγματικά, ἄν σκεφθεῖ κανείς βαθύτερα καί οὐσιαστικότερα θά διαπιστώσει ὅτι ἐκεῖνο πού ξεσήκωσε τούς Ἕλληνες καί ἀπετόλμησαν ἕναν ἄνισο Ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ σύνθεση

τῆς πίστεως στό Χριστό,

τῆς ἀγάπης πρός τήν πατρίδα,

τοῦ πόθου τῆς ἐλευθερίας,

τῆς ἔνδοξης ἱστορικῆς κληρονομιᾶς,

τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Ὅλα αὐτά συνιστοῦσαν τήν ἑλληνική χριστιανική συνείδηση, τήν συλλογική μνήμη. Ὁμολογοῦσαν συνεχῶς οἱ ἀγωνιστές τοῦ ’21: «Γιά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη τήν ἁγία καί τῆς πατρίδος τήν ἐλευθερία», ἀγωνιζόμαστε. Ἔτσι προχώρησαν σέ θυσιαστικούς ἀγῶνες. Ἔτσι πρόσφεραν τό αἷμα τους.

Ἡ ἴδια δέ Ἐκκλησία καί στά χρόνια τῆς δουλείας ἀλλά καί κατά τήν περίοδο της Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἦταν ἐκείνη πού ἔθρεψε τό Γένος τῶν Ἑλλήνων μέ τό θεϊκό μάννα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καί τῶν σοφῶν Πατέρων της. Αὐτή κράτησε ἀκράδαντη τήν πίστη καί ἀδούλωτη τήν ἑλληνική ψυχή.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει νά ἐπιδείξει 11 Πατριάρχες μάρτυρες, 100 Ἱεράρχες καί 600 κληρικούς θύματα στό βωμό τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος.

Γράφει ὁ ἀκαδημαϊκός καί ἀξιόλογος πεζογράφος τῆς γενιᾶς τοῦ 30, Στρατῆς Μυριβήλης (†1969): «Ἄν ὑπάρχουμε σήμερα σάν ἑλληνική φυλή, εἶναι γιατί κρατηθήκαμε ἀπό τό ἄμφιο τῆς θρησκείας μας ὅλα αὐτά τά χρόνια... Ἡ Ἐθνική μας ὑπόσταση εἶναι ζυμωμένη μέ τήν Ὀρθοδοξία. Σάν ἔπεσε τό Βυζάντιο, ἡ Ἐκκλησία ἀντικατέστησε τόν τσακισμένο κρατικό μηχανισμό σάν ὑποκατάστατος

μηχανισμός τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας. Τά σύμβολα τῆς αὐτοκρατορίας τά κράτησε ἡ Ἐκκλησία καί τά διατήρησε μέσα στούς μαύρους αἰῶνες τῆς σκλαβιᾶς. Καί μέσα σ' αὐτούς τούς φοβερούς αἰῶνες αὐτή στάθηκε τό πνευματικό καί ἐθνικό κέντρο τῆς μαρτυρικῆς φυλῆς... Καί σωστά τὄκανε, πώς σέ κρίσιμες ὧρες τό ράσο στάθηκε ἡ ἐθνική σημαία τῆς Ἑλλάδας στά χρόνια τῆς σκλαβιᾶς».

*

Ἀλλά ἄς προχωρήσουμε μέ μερικά βιογραφικά στοιχεῖα καί μέ ἀναφορά στούς ἡρωϊκούς ἀγῶνες του.

Ὁ Κολοκοτρώνης γεννήθηκε στίς 3 Ἀπριλίου τοῦ 1770, Δευτέρα ἡμέρα τοῦ Πάσχα, στό χωριό Ραμαβούνιον τῆς Μεσσηνίας (Γορτυνίας) κάτω ἀπό ἕνα δένδρο. Σήμερα ἐκεῖ ὑπάρχει Ἱ. Ναός ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων καί ὑψηλό – ἐξαιρετικό ἄγαλμα τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ὁ πατέρας του, ὀνόματι Κωνσταντῆς, ἦταν κατ' ἀρχήν ἀρχηγός τῶν Ἀρματωλῶν Κορίνθου καί κατόπιν σ' ὅλο τόν Ταΰγετο, πολέμησε δέ γενναῖα τούς Τούρκους σ' ὅλη τήν Πελοπόννησο.

Σέ μία πολιορκία πληγώθηκε θανάσιμα καί ὅταν ἀργότερα ἐντοπίστηκε τό σῶμα του ἐνταφιάστηκε στό χωριό Μηλιά τῆς Δυτ. Μάνης καί στόν συνοικισμό Κυβέλεια, ὅπου σώζεται καί ὁ τάφος του.

Ἡ μητέρα του κυνηγημένη πάντοτε ἀπό τούς Τούρκους περιήρχετο ἀπό χωρίον εἰς χωρίον καί ἀπό ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν καί νήσους ἀκόμη. Ὅταν ἀπέθανε ὁ σύζυγός της, ἡ ἴδια γιά νά ζήσει τά ὀρφανά, ἤ ξενοΰφανε ἤ μάζευε ξύλα καί τά πωλοῦσε.

Ἡ ὅλη οἰκογένεια τῶν Κολοκοτρωναίων ἔγραψε ἔνδοξη ἱστορία ἀπό τό 1532 μέχρι τήν τελευταία μάχη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως στή Πέτρα τῆς Βοιωτίας τό 1829. Πραγματικά, αὐτή ἡ γενιά κράτησε ἄσβεστη τήν φλόγα τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος. Οἱ θυσιασθέντες «Κολοκοτρωναῖοι» ἀπό τό 1762 μέχρι τό 1806 φθάνουν στόν ἀριθμό τῶν 70 στίς μάχες μέ τούς Τούρκους καί διαρκοῦντος τοῦ Ἀγῶνος τῆς Παλιγγενεσίας ἀνέρχονται στόν ἀριθμό 12.

*

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἄρχισε τήν ἐθνική του δράση τό 1787. Ὁ ἴδιος κατεδιώκετο ἀπηνῶς ἀπό τούς Τούρκους. Κατέφυγε κάποια στιγμή στή Ζάκυνθο, ἡ ὁποία τελοῦσε ὑπό ρωσσική κατοχή. Ἐκεῖ, γνωρίστηκε μέ τόν μετέπειτα δικαστή Γ. Τερτσέτη καί βιογράφο του. Ἀργότερα, ὅταν τά Ἑπτάνησα περιῆλθον στήν Ἀγγλική

κατοχή, ὁ Κολοκοτρώνης εἰσήχθη στόν Ἀγγλικό στρατό καί ἐξεπαιδεύθη ἐπαρκῶς στρατιωτικῶς. Στή Ζάκυνθο ἐμυήθη καί στήν «Φιλική Ἑταιρεία», μάλιστα δέ συνήντησε καί τόν Καποδίστρια στήν Κέρκυρα. Πάντοτε σκοπός του ἦταν ἡ ἐκδίωξη τῶν Τούρκων ἀπό τά ἑλληνικά ἐδάφη καί ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων.

Στίς 3-1-1821 ἔφυγε ἀπό τήν Ζάκυνθο καί ἦλθε στήν Καρδαμύλη τῆς Μάνης. Ἤρχισε νά ἐπιστρατεύει παλληκάρια. Συνήντησε τόν Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ὁ ὁποῖος ὕψωσε στήν Ἀρεόπολη στίς 17 Μαρτίου 1821 τό λάβαρο τῆς Ἐπαναστάσεως καί μαζί ξεκίνησαν τόν ἀγῶνα, ὁπότε στίς 23 Μαρτίου 1821 κατέλαβαν καί ἐλευθέρωσαν τήν Καλαμάτα.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ὅμως, διεφάνη ἡ στρατιωτική καί ἀρχηγική του μεγαλοφυΐα καί ἐξυπνάδα τοῦ ἔμπειρου ὁπλαρχηγοῦ.

Διεῖδε τό 1821 τήν ἀνάγκη νά στραφεῖ κατά τοῦ κέντρου τῆς Πελοποννήσου καί νά ἐγκαταστήσει μόνιμο ἐπαναστατικό στρατόπεδο στή Τρίπολη. Γιά τόν λόγο αὐτό, ἔρχεται σέ συννενόηση μέ τόν ἀνακηρυχθέντα ἀρχιστράτηγο Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Ὅμως, ὁ Χουρσίτ πασᾶς, αἱμοβόρος γενίτσαρος, πληροφορεῖται τίς διαθέσεις τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων καί ἔσπευσε ν’ ἀποστείλει ἐξ Ἰωαννίνων 3500 Ἀλβανούς ὑπό τόν ἐπιτελάρχη του Κεχαγιάμπεη Μουσταφᾶ, ὁ ὁποῖος διά τῶν Πατρῶν, Ἀκροκορίνθου καί Ναυπλίου εἰσῆλθε στή Τρίπολη. Ἀλλά ἡ τολμηρά ἐπίθεσίς του στό Βαλτέτσι (13-14 Μαΐου) ἀπεκρούσθη καί οἱ Ἕλληνες εἶχον τήν πρώτη σημαντική ἐπιτυχία, στήν ὁποία διεκρίθησαν οἱ Μανιᾶτες ὑπό τούς Μαυρομιχαλαίους. Ἡ νίκη στό Βαλτέτσι ἔκρινε τήν τύχη τῆς Τριπόλεως, ἡ πτῶσις τῆς ὁποίας 23 Σεπτεμβρίου σέ συνδυασμό καί μέ τήν κατάληψη τῶν φρουρίων τῆς Μονεμβάσιας καί τοῦ Ναυαρίνου συνετέλεσαν, ὥστε ν’ ἀναπτερωθεῖ τό φρόνημα τῶν Ἑλλήνων. Αὐτό ἦταν μεγίστη ἐπιτυχία τοῦ στρατηγικοῦ πνεύματος τοῦ Κολοκοτρώνη! Ἡ Τριπολιτσά, τό μεγάλο τρόπαιο.

Τό 1822 ἔχουμε τήν μεγάλη νίκη τοῦ Κολοκοτρώνη στά Δερβενάκια καί ἀντίστοιχα τήν καταστροφή τοῦ Δράμαλη. Τά γεγονότα ἔχουν ὡς ἑξῆς: Διά τῆς Ἀν. Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀμαχητί κατήρχετο ὁ σερασκέρης (στρατάρχης) Μαχμούτ πασᾶς Δράμαλης, εἰς τόν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἀρχηγία στρατιᾶς 24 χιλ. πεζῶν καί 8 χιλ. ἱππέων. Ἀφοῦ παρέκαμψε τάς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων ἡ Ἀκρόπολις πρό ὀλίγου (9 Ἰουνίου 1822) εἶχε καταληφθῆ ὑπό τοῦ Ὑψηλάντου, λεηλατῶν ἔφθασεν εἰς Κόρινθον (5 Ἰουλίου), ὅπου ὅμως δέν ἐδημιούργησε μόνιμον στρατόπεδον ἐφοδιασμοῦ, ὅπως τόν συνεβούλευσεν ὁ Γιουσούφ, πασᾶς τῶν Πατρῶν. Ἀφοῦ

ἀνακατέλαβε τόν Ἀκροκόρινθον, ἐπροχώρησε πρός τό Ἄργος χωρίς νά συναντήσῃ ἀντίστασιν. Μέσα εἰς τήν γενικήν σύγχυσιν δύο ἄνδρες διετήρησαν τό θάρρος των, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ ὁποῖος μέ 700 ἄνδρας ἐνίσχυσε τήν φρουράν τοῦ Ἄργους, καί ὁ ἀπαράμιλλος «γέρος τοῦ Μωριᾶ», ὁ ὁποῖος ἐπήρχετο ἀπό τήν Ἀρκαδίαν συγκεντρώνων μαχητάς.

Ἐν τῷ μεταξύ διά τόν Δράμαλην τά πράγματα εἶχον δυσμενῆ ἐξέλιξιν, διότι ὁ τόπος κατά τό σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο κατεστραμμένος, οὕτω δέ τό μέγα πλῆθος τῶν ἀνδρῶν του καί τῶν κτηνῶν ἦτο ἀδύνατον νά ἐπισιτισθῇ χωρίς τήν βοήθεια τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ὅμως οὐδαμοῦ ἀνεφάνη. Ὁ πολυπληθής στρατός του ἀπεδεκατίζετο ἀπό τήν πεῖνα καί τάς ἀσθενείας. Ἀλλά τήν κατάστασιν τοῦ Δράμαλη ἐπεδείνωσεν ἡ χρονοτριβή πρό τοῦ φρουρίου τοῦ Ἄργους καί ἡ συγκέντρωσις ἱκανῶν δυνάμεων εἰς τούς Μύλους. Ἐσκέφθη λοιπόν ὁ Δράμαλης νά ὑποχωρήσῃ καί ἐπεδίωξε νά παραπλανήσῃ τούς Ἕλληνας διαδίδων, ὅτι θά βαδίσῃ κατά τῆς Τριπόλεως. Μόνος ὁ Κολοκοτρώνης ἀντιληφθεῖς τάς προθέσεις του ἔφραξε διά στρατοῦ τάς διόδους ὑποχωρήσεως μέ συνεργασίαν τοῦ Ὑψηλάντου, Παπαφλέσσα, Νικηταρᾶ κ.ἄ. Ὅταν ὁ ὑποχωρῶν Δράμαλης εἰσῆλθεν εἰς τά στενά τῶν Δερβενακίων (26 Ἰουλίου) ἔπαθεν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Τά λείψανα τῆς στρατιᾶς, τά ὁποῖα εἰς ἐλεεινήν κατάστασιν ἔφθασαν μετά τοῦ Δράμαλη εἰς τήν Κόρινθον ἀποκλεισθέντα ἀπὸ τόν Κολοκοτρώνην, ὁ ὁποῖος διωρίσθη ἐν τῷ μεταξύ ἀρχιστράτηγος, κατεστράφησαν καί μόνον χιλίους διέσωσε τήν τελευταίαν στιγμήν ὁ στόλος. Ὁ Δράμαλης ἀπέθανεν, ὁ δέ Χουρσίτ, εἰς τόν ὁποῖον ἀπεδόθη ἡ εὐθύνη διά τήν ἐγκατάλειψιν τοῦ Δράμαλη, αὐτοκτόνησε. Πραγματικά, ἡ μάχη τῶν Δερβενακίων ἦταν μία ἀπό τίς ἐνδοξότερες νῖκες τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πού ὀφειλόταν στόν «Γέρο τοῦ Μωριᾶ», τόν Κολοκοτρώνη.

*

Τώρα ἐρχόμεθα στό βασικό μας θέμα. Ἡ πίστη του στό Θεό! Ἀξίζει ν’ ἀναφέρουμε μερικά χαρακτηριστικά ἀπό τήν ζωή καί τούς ἀγῶνες τοῦ Κολοκοτρώνη πού ἀποδεικνύουν τήν ἀκράδαντη πίστη του στό Θεό, τήν προσήλωσή του στόν Τίμιο Σταυρό καί τήν ἱκεσία του γιά βοήθεια καί προστασία ἀπό τήν Παναγία. Διηγεῖται ὁ ἴδιος ὅτι ἔφτιαξε δυό Σημαῖες μέ Σταυρό καί μέ τά γράμματα ΙΧΝΚ (Ἰησοῦς Χριστός νικᾶ) καί ξεκίνησε ἀπό τήν Καλαμάτα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Τριπολιτσᾶς. Καί συνεχίζει ἡ διήγηση: «Στά χωριά πού περνοῦσε, χτυποῦσαν οἱ καμπάνες, οἱ ἱερεῖς ἔβγαιναν μέ τά ἐξαπτέρυγα, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά γονάτιζαν καί ἔκαναν δεήσεις. Γρήγορα ὅμως ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμός ἔσβησε. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Παπαφλέσσας τραβοῦν γι’ ἀλλοῦ. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπομένει κατάμονος μέ τό ἄλογό του στήν Καρύταινα. Τί θά κάνει; Τί μπορεῖ νά κάνει ἕνας μονάχος, ὁλομόναχος; Τό πᾶν! Ὅταν φλογίζει τήν καρδιά

του ἡ φλόγα τῆς πίστεως». Ἀλλ’ ἂς ἀφήσουμε τόν ἴδιο τόν Γέρο νά μᾶς διηγηθῆ τί ἔκανε: «Ἔκατσα πού ἐσκαπέτισαν μέ τά μπαϊράκια τους, ἀπέ ἐκατέβηκα κάτου· ἦτον μιά ἐκκλησιά εἰς τόν δρόμον, ἡ Παναγία στό Χρυσοβίτσι, καί τό καθησιό μου ἦταν ὅπου ἔκλαιγα τήν Ἑλλάς». Σίμωσε, ἔδεσε τό ἄλογό του σ’ ἕνα δένδρο, μπῆκε μέσα, γονάτισε:

-Παναγία μου, εἶπε ἀπό τά βάθη τῆς καρδιᾶς του, καί τά μάτια του δάκρυσαν. Παναγία μου, βοήθησε καί τούτη τή φορά τούς Ἕλληνες νά ψυχωθοῦν.

Ἔκανε τό σταυρό του. Ἀσπάσθηκε τήν εἰκόνα της, βγῆκε ἀπό τό ἐκκλησάκι, πήδησε στ’ ἄλογό του κι ἔφυγε. Σέ λίγο μπροστά του ξεπετάγονται ὀχτώ ἀρματωμένοι: ὁ ἐξάδελφός του Ἀντώνης Κολοκοτρώνης καί ἑπτά ἀνήψια του.

-Κανείς δέν εἶναι στήν Πιάνα, τοῦ εἶπε ὁ Ἀντώνης, οὔτε στήν Ἀλωνίσταινα. Εἶναι ὅλοι φευγᾶτοι.

-Ἄς μήν εἶναι κανείς ἀποκρίθηκε ὁ Γέρος. Ὁ τόπος σέ λίγο θά γιομίση παλληκάρια. Ὁ Θεός, πρόσθεσε μέ τήν βροντερή του φωνή, ὑπέγραψε τήν λευτεριά τῆς Ἑλλάδος καί δέν θά πάρη πίσω τήν ὑπογραφή του».

*

Ἔπειτα, ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, μετά τήν ἅλωση τοῦ Ναυπλίου σέ ἔγγραφο πού ἔστειλε στήν Κυβέρνηση (1-12-1822), γράφει σχετικά: «Εἰς δόξαν τοῦ ἀηττήτου Σταυροῦ καί τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέα, Ὑπερτάτη Διοίκησις. Χθές εἰσήλθομεν εἰς τό ὑπερήφανον Παλαμήδι καί ὑψώσαμεν τάς νικητάς τοῦ Σταυροῦ σημαῖες μέ τρόπον ἀνήκοντα εἰς τήν δόξαν τοῦ Χριστοῦ». Ὅταν ἐπίσης παραδόθηκε τό φρούριο τῆς Ἀκροκορίνθου στόν Κολοκοτρώνη ἀπό τόν τοῦρκο φρούραρχο, τότε ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ πῆρε τά κλειδιά, ἔφτιαξε μέ τήν ὀμπρέλα τοῦ Ἐπισκόπου Ἰωνᾶ τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ πάνω στήν πύλη καί φώναξε: «Ἐμπᾶτε, Ἕλληνες».

*

Μετά τήν νίκη στό Βαλτέτσι – ἀπό τίς πρῶτες νῖκες τοῦ Ἀγῶνος – τά παλληκάρια κύκλωσαν τόν Κολοκοτρώνη, γιά νά τοῦ δείξουν τήν εὐγνωμοσύνη τους. Κι ἐκεῖνος ἀνέβηκε σέ μιά πέτρα καί τούς εἶπε: «Ἕλληνες! Τοῦτες οἱ ἡμέρες 12-13 Μαΐου 1821, θά δοξάζωνται αἰῶνας αἰώνων, ἕως οὗ στέκει τό Ἔθνος, διότι ἦταν ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος. Εἶναι δόξα ἰδική σας καί τοῦ Γένους, ὅπου μέ 23 ὧρες ἀδιάκοπο πόλεμο βαστάξατε τήν Τουρκιά καί πατήσατε τόν περήφανο Ἀγᾶ γιά πάντα. Μά πρῶτα εἶναι δόξα τοῦ Θεοῦ μεγάλη αὐτό πού γίνηκε. Γι’ αὐτό σᾶς λέω σήμερα γιά νά τόν δοξολογήσουμε πρέπει ὅλοι νά νηστέψουμε. Καί νά νηστεύουμε

πάντα τέτοια ἡμέρα!»

*

Ἕνα ἄλλο λίαν ἐξαιρετικό χαρακτηριστικό χριστιανικῆς διδαχῆς εἶναι ἡ ἀνοχή καί ἡ συγγνώμη. Διακρινόταν ὁ μεγάλος στρατηγός καί σέ αὐτά. Ὁ Φωτᾶκος διηγεῖται τό ἐξῆς: «Ὅταν τήν δεύτερη ἡμέρα τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς πῆγε στό σπίτι τοῦ Δημητρίου Δεληγιάννη νομίζοντας ὅτι ἐκεῖ βρισκόταν ὁ Κολοκοτρώνης, τόν δέχθηκαν μέ ψυχρότητα. Ὁ Φωτᾶκος ἐξεπλάγη, γιατί λόγῳ τῆς θέσεώς του κοντά στόν Στρατηγό, ὅλοι τόν περιποιόντουσαν. Καί ἡ ἔκπληξις του μεγάλωσε, σάν ἄκουσε τόν Δεληγιάννη νά μιλάει ὑβριστικά γιά τόν Γέρο. Ὁ Φωτᾶκος τοῦ εἶπε, ὅτι δέν ἀρμόζει νά βρίζῃ ἕνας Δεληγιάννης τόν φίλο του Κολοκοτρώνη καί ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: – Δέν τόν ἔχω φίλο τόν κλέφτη, οὔτε τόν φοβοῦμαι πιά.

Ὁ Φωτᾶκος τά εἶπε στόν Γέρο, καί ἐκεῖνος τοῦ ἀπεκρίθηκε:

-Καμόσου ὅτι δέν μοῦ εἶπες τίποτα. Τώρα ὁποῦ ὁ Ἅγιος Θεός ἠθέλησε καί μᾶς ἐδυνάμωσε καί ἐπήραμε τήν Τριπολιτσάν, ἄς λένε ὃ,τι θέλουν…

Φιλοσοφημένη, βαθειά χριστιανική ἀπάντηση. Ἀντί νά θυμώση, νά αὐτοϋπερασπισθῆ, νά θυμηθῆ τά ἀνδραγαθήματά του, τούς κόπους καί τίς θυσίες του, αὐτός δέχεται τήν προσβολή ἤρεμα μέ μία ζηλευτή εὐρύτητα σκέψεως καί καρδιᾶς.

*

Τήν ἴδια διαγωγή ἔδειξε καί μετά τήν ἀποφυλάκισή του. Ἄν καί ἄδικα τόν εἶχαν φυλακίσει οἱ Προύχοντες καί οἱ Κοζαμπάσηδες, πού ἀναγκάσθηκαν νά τόν ἀπελευθερώσουν ἀπό τήν ὀργή τοῦ λαοῦ, ὅταν ὁ Ἰμπραήμ πάτησε στό Μωριᾶ, ὁ Ἀρχιστράτηγος φάνηκε καί τότε μεγαλόψυχος. Μέσα στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Ναυπλίου, πού ἐψάλη δοξολογία γιά τήν ἀποφυλάκισή του, εἶπε καί τοῦτα τά ἀθάνατα λόγια, πού μιλᾶνε παραστατικά γιά τήν πνευματική του ἀνωτερότητα:

-Πρίν ἔβγω στ’ Ἀνάπλι, ἔρριξα στή θάλασσα τά πικρά τά περασμένα! Κάνετε καί σεῖς τό ἴδιο! Στό δρόμο πού περνούσαμε νἀρθοῦμε στήν ἐκκλησία εἶδα νά σκάβουν κάποιοι ἀνθρῶποι. Ρώτησα καί μοῦ εἴπανε πώς σκάβουνε νά βροῦνε κρυμμένο θησαυρό. Ἐκεῖ στό λάκκο μέσα ρίχτε κι ἐσεῖς τά μίση τά δικά σας. Ἔτσι θά βρεθῆ κι ὁ χαμένος θησαυρός!

*

Εἶναι γνωστά καί τά ὑπέροχα ἐκεῖνα γεγονότα μέ τούς φονιᾶδες τοῦ παιδιοῦ του καί τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὅταν εἶδε κάτι στρατιῶτες ἀπό τό ἀντίθετο κόμμα νά φορᾶνε τά ὅπλα τοῦ γυιοῦ του Πάνου, πού εἶχαν σκοτώσει, γύρισε πέρα τό πρόσωπό του καί δάκρυσε:

-Θεέ μου, εἶπε, συγχώρα τούς φονιᾶδες τοῦ παιδιοῦ μου!

Ἄλλη φορά παρουσιάσθηκε κάποιος πού εἶχε τήν ἀνάγκη του. Νόμισε πώς δέν θά θυμηθῆ ὁ Στρατηγός καί φοροῦσε τόν ὁλόχρυσο ντουλαμᾶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Στρατηγοῦ, πού τόν εἶχε σκοτώσει πρίν ἀπό τό Εἰκοσιένα, βαλμένος ἀπό τούς Τούρκους. Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης γνώρισε ἀμέσως τό ἔνδυμα καί ἀναστέναξε ἥσυχα, ἐνῶ τήν ἴδια στιγμή ἔδινε τόν λόγο του στό φονιᾶ νά ἐκπληρώση τό αἴτημά του. Ἔτυχε ὅμως ὁ Γέρος νά εἶναι στό τραπέζι καί τόν κράτησε νά φᾶνε.

Ἡ μάννα ὅμως τοῦ Κολοκοτρώνη δέν βάσταξε καί τοῦ εἶπε:

-Παιδί μου, στό τραπέζι μας θά τόνε βάνης τό φονιᾶ τοῦ παιδιοῦ μου;

-Σώπα, μάννα, εἶπε ὁ Στρατηγός. Αὐτό εἶναι τό μεγαλύτερο μνημόσυνο, πού κάνουμε τοῦ σκοτωμένου.

Ἀνοχή καί συγχωρητικότητα ἀποδεικνύουν τό μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του.

*

Ἡ περίφημη δίκη

Σέ μιά στιγμή τοῦ σκληροῦ ἀγῶνα, ἐπειδή ἐπρόκειτο νά διαλυθεῖ ἡ συνέλευση τῆς Τροιζήνας καί νά ἐκλέξουν πρόεδρο τοῦ Βουλευτικοῦ, ἡ διχόνοια, ὅπως τόσες ἄλλες φορές πρίν, ξαναφούντωσε. Εὐτυχῶς, ὅμως, κοντά τους εἶναι ὁ μεγάλος συμφιλιωτής, ὁ ἀμνησίκακος πολεμάρχης, ὁ Κολοκοτρώνης: «Εἶδα τήν χασμωδίαν καί τό παράξενο τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόρθος: Σεβαστή Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεθα καί φιλονεικοῦμε διά πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καί ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νά χαθεῖ, καί ἔχομεν συνέλευσιν ἑπτά μῆνες, καί πρόεδρος εἰς τήν Ἀνατολικήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καί πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραΐμης, καί ἡμεῖς καθήμεθα καί φιλονεικοῦμε, καί τώρα ἦλθεν ὁ Μάης, καί ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει, καί ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει˙ ἐχάθηκεν ἕνας ἀπό τούς Ἕλληνας πληρεξουσίους νά κάμωμεν Πρόεδρον; Ὅμως καθήμεθα καί φιλονεικοῦμε».

Καί ὅμως τί τρομερό! Λίγα χρόνια ἀργοτέρα, τήν ἐποχή τῆς Ἀντιβασιλείας, οἱ Βαυαροί μαζί μέ μικρόψυχους Ἕλληνες τόν καταδιώκουν. Ἀπό φθόνο καί μῖσος τόν διαβάλλουν καί τόν συκοφαντοῦν. Φθάνουν μάλιστα στό σημεῖο νά στείλουν ἕνα ἀπόσπασμα χωροφυλάκων γιά νά τόν συλλάβουν τή νύχτα τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1833. Ὁ Γέρος πετάχτηκε ἀπ’ τό κρεββάτι του κι ἄρχισε νά ντύνεται. Καί μέ φοβερή πίκρα εἰπέ στόν ἐπικεφαλῆς μοίραρχο:

-Μά δέ μοῦ λές, κύριε μοίραρχε: Τί χρειαζόταν τόσος στρατός; Γιά μένα ἦρθαν τόσοι ἀρματωμένοι ἄνθρωποι; Μπά, σέ καλό σας! Ἔφτανε νά μοῦ στείλουν ἕνα σκυλί μαλλιαρό, ἀπό ἐκεῖνα πού κάνουν θελήματα, μέ ἕνα γράμμα νά πάω στ’ Ἀνάπλι καί μέ ἕνα φανάρι στό στόμα του, γιά νά μᾶς φέγγει καί τῶν δυό μας!

Σέ λίγη ὥρα ὁ ἔνδοξος στρατηγός βρέθηκε κλεισμένος σ’ ἕνα ὑγρό κελλί τῆς φυλακῆς τοῦ Ἴτσ-Καλέ. Ἐκεῖ ἔμεινε ἀπομονωμένος κι ἤρεμος ὡς τίς 30 Ἀπριλίου 1834 πού ἄρχισε ἡ περίφημη δίκη, ἡ ὁποία κράτησε πολλές ἡμέρες καί τελείωσε στίς 26 Μαΐου 1834. Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ἦταν ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωΐδης καί μέλη τοῦ Δικαστηρίου ὁ Γ. Τερτσέτης, ὁ Δ. Σοῦτσος, ὁ Ἀ. Βούλγαρης καί Φ. Φραγκούλης. Στό ἐδώλιο τοῦ κατηγορουμένου βρέθηκαν ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, ὁ ἐξάδελφός του Δημήτρης Πλαπούτας, πρωτεργάτης κι αὐτός τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821, ὁ Κίτσος Τζαβέλας καί μερικοί ἀκόμα ἀγωνιστές.

Ἡ ποινή γιά τόν Κολοκοτρώνη καί τόν Πλαπούτα ἦταν θανατική ἐκτέλεση στή λαιμητόμο, ἐντός 24 ὡρῶν. Στό ἄκουσμά της ὁ πρῶτος σταυροκοπήθηκε καί εἶπε: «Μνήσθητί μου Κύριε...», ὁ δεύτερος ἀναλύθηκε σέ λυγμούς. Τό ἀκροατήριο ἔμεινε ἄναυδο.

«Ἄδικα σέ σκοτώνουν στρατηγέ...», ψιθύρισε στόν Κολοκοτρώνη ἕνα ἀπό τά

παλικάρια του, πού τοῦ συμπαραστεκόταν.

Ἡ Ἱστορία δέν ἔγραψε τό ὄνομά του. Ὅμως κατέγραψε τήν ἀπάντηση πού ἔδωσε ὁ ἀγέρωχος πολέμαρχος: «Γι’ αὐτό λυπᾶσαι; Καλύτερα νά σέ σκοτώνουν ἄδικα, παρά δίκαια!».

*

Ὁ ἀντιβασιλεύς Μάουερ εἶχε ἐκ τῶν προτέρων ἀποφασίσει τήν θανατική καταδίκη τῶν δύο ἡρώων. Γιά τήν εὐόδωση τῶν σκοπῶν του χρησιμοποίησε τόν ὑπουργό Δικαιοσύνης Κ. Σχινᾶ καί τόν εἰσαγγελέα τῆς ἕδρας, κάποιον Μᾶσον. Ὅταν ἡ ἀκροαματική διαδικασία ὁλοκληρώθηκε, ὁ Πολυζωΐδης ὡς πρόεδρος, κάλεσε τό δικαστήριο σέ διάσκεψη. Ὁ Μάουερ ἤθελε νά τελειώσει μέ συνοπτικές διαδικασίες ἡ διάσκεψη. Συνέβη, ὅμως ὁ Πολυζωΐδης νά ἔχει σχηματίσει ἀκλόνητη δικαστική πεποίθηση ὅτι οἱ κατηγορούμενοι ἦταν ἀθῶοι.

Πρῶτος πῆρε τόν λόγο ὁ Τερτσέτης καί μίλησε γιά τήν ἀθωότητα τῶν δύο πολέμαρχων. Ὁ Σοῦτσος πού ἦταν γαμπρός τοῦ Σχινᾶ, ψήφισε ὑπέρ τῆς καταδίκης σέ θάνατο. Το ἴδιο καί οἱ Βούλγαρης, Φραγκούλης. Μέχρι στά γόνατά τους ἔπεσαν ὁ Πολυζωΐδης καί ὁ Τερτσέτης γιά νά τούς μεταπείσουν. Ἐκεῖνοι ἔσπευσαν στόν ὑπουργό Δικαιοσύνης γιά νά δοῦν τί θά κάνουν. Ἔγινε ἔξαλλος. Τούς διέταξε νά ἐπιστρέψουν στήν αἴθουσα συσκέψεων. Ταὐτόχρονα ἔστειλε ἀστυνομικούς κλητῆρες γιά νά φέρουν πίσω τούς δύο ἀντιρρησίες, πού στό μεταξύ εἶχαν γυρίσει στά σπίτια τους. Ὁ Σχινάς συνεννοεῖται μέ τόν Μάουερ, σπεύδει μέ τήν ἐπίσημη στολή του στό δικαστήριο καί διατάσσει τούς δύο διαφωνοῦντες νά ὑπογράψουν τή θανατική καταδίκη.

«Ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως σᾶς διατάσσω νά ὑπογράψετε τήν ἀπόφαση», φωνάζει.

«Προτιμῶ νά μοῦ κόψετε τό χέρι!», ἀπαντᾶ ὁ Πολυζωΐδης.

«Δέν θά μέ ἔχετε συνεργό στόν φόνο δύο ἀθώων ἀνθρώπων», λέει ψύχραιμα ὁ Τερτσέτης.

Ἔξαλλος ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης παραγγέλλει στούς ἀστυνομικούς κλητῆρες νά χρησιμοποιήσουν τίς ξιφολόγχες γιά νά σύρουν τούς δύο νομικούς στήν αἴθουσα τού δικαστηρίου. Οἱ χωροφύλακες ἐκτελοῦν τήν ἐντολή, τούς χτυποῦν, τούς σκίζουν τά ροῦχα. Τήν ἀπόφαση διάβασε ὁ Σούτσος, ἐνῶ ὁ Πολυζωΐδης κρατοῦσε τό κεφάλι του ἀνάμεσα στίς παλάμες του. Η ἀπόφαση προκάλεσε μεγάλο σάλο. Λίγες ὧρες ἀργότερα ἡ βαυαρική ἀντιβασιλεία ὑποχρεώθηκε νά μετατρέψει τήν ποινή σέ κάθειρξη. Μέ τήν ἐνηλικίωσή του ὁ Ὄθων ἔδωσε χάρη.

Στό μεταξύ, ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε περάσει στίς φυλακές μεταχείριση, πού δέν τοῦ εἶχαν ἐπιφυλάξει οὔτε οἱ Ὀθωμανοί διῶκτες του. Ἔζησε γιά ἑπτά μῆνες στίς φυλακές στό Παλαμήδι καί τήν Ἀκροναυπλία.

Στά ἀπομνημονεύματά του, πού διηγήθηκε στόν Τερτσέτη, ὁ Κολοκοτρώνης ἀναφέρει μέ πόνο: «Μ’ ἔβαλαν ἐννέα μῆνες φυλάκιση, χωρίς νά βλέπω κανέναν ἐκτός ἀπό τόν δεσμοφύλακά μου. Δέν ἤξερα τόσους μῆνες τί γίνεται ἔξω, ποιός ζεῖ, ποιός πεθαίνει, ποιόν ἄλλον ἔχουν φυλακισμένο. Δέν ἤξερα γιατί μ’ ἔχουν φυλακισμένο. Ποτέ δέν πίστευα ὅτι θά φτάσουν σέ τέτοιο σημεῖο νά φτιάξουν ψευδομάρτυρες».

Σώζεται τό Πρακτικό τῆς ἀπόφασης ὅπου διακρίνεται τό κενό τῶν δύο Δικαστῶν, οἱ ὁποῖοι δέν ὑπέγραψαν. Ὅταν τόν Μάϊο τοῦ 1835 ἐξῆλθε ἀπό τίς φυλακές, ὁλόκληρο τό Ναύπλιο ἦταν στό πόδι, τήν ὥρα πού κατέβαινε ὁ Ἀρχιστράτηγος τά 999 σκαλοπάτια τῆς τεράστιας σκάλας τοῦ Παλαμηδιοῦ. Βρέθηκε, ξαφνικά, ἀπό τό κελλί τῆς φυλακῆς, ἐλεύθερος μέσα στό πέλαγος πρωτοφανοῦς γιά τήν ἐποχή ἐκείνη κοσμοπλημμύρας, ἀνάμεσα στά παιδιά του, στούς συγγενεῖς του, στούς παλιούς του συναγωνιστές καί συνεργάτες του, στόν κόσμο πού τόν λάτρευε καί τόν σεβόταν σάν ἐθνικό ἥρωα καί ἐλευθερωτή.

Στά Ἀπομνημονεύματά του ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ περιγράφει μέ λίγες λέξεις: «Ἐκατέβηκα ἀπό τό Παλαμήδι καί ἔβλεπα ἄλλους νά κλαίουν, ἄλλους νά γελοῦν καί ἄλλους νά φωνάζουν: Ζήτω ὁ βασιλεύς, ζήτω ἡ δικαιοσύνη! Ἐκείνη ἡ ὑποδοχή μ’ ἔκανε νά λησμονήσω ὅλες τίς δυστυχίες πού ἐπέρασα!».

Ὅλοι τόν πολιορκοῦσαν ἀσφυκτικά καί ἤθελαν νά τόν ἀγκαλιάσουν καί νά τόν φιλήσουν στά χέρια, στό πρόσωπο. Δάκρυα χαρᾶς κυλοῦσαν ἀπό τά μάτια τοῦ στρατάρχη, πού ἔβλεπε καί τούς ἐχθρούς του ἀκόμη νά μετέχουν στίς ἐκδηλώσεις τῆς λαϊκῆς χαρᾶς.

*

Σέ λίγες ἡμέρες ὁ Κολοκοτρώνης ἔφθασε στή νέα πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, στήν

Ἀθήνα. Ὁ νεαρός βασιλεύς τόν ἐκάλεσε στό παλάτι καί τοῦ ἔσφιξε τό χέρι. Ὁ Ὄθων παρεκάλεσε τότε τόν στρατηγό Κολοκοτρώνη νά δεχθεῖ νά μετάσχει ὡς μέλος στό νεοσύστατο Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας. Ὁ στρατηγός δέχτηκε. Καί μαζί μέ τήν εὐγνωμοσύνη στόν βασιλιά καί τούς δισταγμούς του ἄν αὐτός ἦταν ἄξιος ν’ ἀναλάβει τό βάρος μιᾶς τόσο τιμητικῆς ὑπηρεσίας.

-Στρατηγέ, τοῦ εἶπε τότε ὁ νεαρός βασιλιάς, ἡ Ἑλλάς σᾶς ὀφείλει πολλά. Οἱ ὑπηρεσίες σας πρός τό Ἔθνος ὑπῆρξαν ἐξαιρετικές!

Ἡ σπουδαία ὁμιλία του στήν Πνύκα

Τόν Νοέμβριο τοῦ 1838 ὁ ἀρχιστράτηγος ἔδωσε ἀπό τήν Πνύκα τήν πνευματική του διαθήκη στήν ἑλληνική νεολαία. Ὁ λόγος τοῦ Κολοκοτρώνη στήν Πνύκα εἶναι ἕνα μνημεῖο τῆς φιλολογίας, πού θά ἔπρεπε νά διαβάζεται στά σχολεῖα μας. Καταγεγραμμένος ἀπό τόν Γυμνασιάρχη Γ. Γεννάδιο, δημοσιεύθηκε στήν ἐφημερίδα «Αἰῶνα» τῆς 13ης Νοεμβρίου 1838. Δύο ἀπεσταλμένοι μαθητές προσκάλεσαν ἀπό τήν οἰκία του τόν στρατηγό Κολοκοτρώνη στήν Πνύκα. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἀγνοοῦσαν μέχρι ἐκείνη τήν στιγμή τήν περίσταση ταύτη. Ἅμα ἡ φήμη διεδόθη, συνέρρευσε πλῆθος διαφόρων ἐπαγγελμάτων καί τάξεων ἄνθρωποι. Ὁ δέ στρατηγός Κολοκοτρώνης περιτριγυρισμένος καί ἀπό τούς μαθητές καί ἀπό τούτους, ἐπί τοῦ βήματος τῆς Πνύκας, μίλησε τόν ἀκόλουθο λόγο:

-Παιδιά μου! Εἰς τόν τόπο τοῦτο, ὁποῦ ἐγώ πατῶ σήμερα, ἐπατοῦσαν καί ἐδημηγοροῦσαν τόν παλαιό καιρό ἄνδρες σοφοί, καί ἄνδρες μέ τούς ὁποίους δέν εἶμαι ἄξιος νά συγκριθῶ καί οὔτε νά φθάσω τά ἴχνη των. Ἐγώ ἐπιθυμοῦσα νά σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τήν μεγάλη δόξα τῶν προπατόρων μας, καί ἔρχομαι νά σᾶς εἰπῶ, ὅσα εἰς τόν καιρό τοῦ ἀγῶνος καί πρό αὐτοῦ καί ὕστερα ἀπ’ αὐτόν ὁ ἴδιος ἐπαρατήρησα, καί ἀπ’ αὐτά νά κάμωμε συμπερασμούς καί διά τήν μέλλουσαν εὐτυχίαν σας, μολονότι ὁ Θεός μόνος ἠξεύρει τά μέλλοντα. Καί διά τούς παλαιούς Ἕλληνας, ὁποίας γνώσεις εἶχαν καί ποία δόξα καί τιμήν ἔχαιραν κοντά εἰς τά ἄλλα ἔθνη τοῦ καιροῦ των, ὁποίους ἥρωας, στρατηγούς, πολιτικούς εἶχαν, διά ταῦτα σᾶς λέγουν καθ’ ἡμέραν οἱ διδάσκαλοί σας καί οἱ πεπαιδευμένοι μας. Ἐγώ δέν εἶμαι ἀρκετός. Σᾶς λέγω μόνον πώς ἦταν σοφοί, καί ἀπό ἐδῶ ἐπῆραν καί ἐδανείσθησαν τά ἄλλα ἔθνη τήν σοφίαν των.

-Εἰς τόν τόπον, τόν ὁποῖον κατοικοῦμε, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοί Ἕλληνες, ἀπό τούς ὁποίους καί ἡμεῖς καταγόμεθα καί ἐλάβαμε τό ὄνομα τοῦτο. Αὐτοί διέφεραν ἀπό ἡμᾶς εἰς τήν θρησκείαν, διότι ἐπροσκυνοῦσαν τίς πέτρες καί τά ξύλα. Ἀφοῦ ὕστερα ἦλθε στόν κόσμο ὁ Χριστός, οἱ λαοί ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τό Εὐαγγέλιό του καί ἔπαυσαν νά λατρεύουν τά εἴδωλα. Δέν ἐπῆρεν μαζί του οὔτε σοφούς οὔτε

προκομμένους, ἀλλ’ ἁπλούς ἀνθρώπους χωρικούς καί ψαρᾶδες καί μέ τή βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τίς γλῶσσες τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι, μολονότι ὅπου καί ἄν ἔβρισκαν ἐναντιότητες, καί οἱ βασιλεῖς καί οἱ τύραννοι τούς κατέτρεχαν, δέν ἠμπόρεσε κανένας νά τούς κάμη τίποτα. Αὐτοί ἐστερέωσαν τήν πίστιν...

Καί συνεχίζει ὀλίγον παρακάτω:

-Ὅταν ἀποφασίσαμε νά κάμωμε τήν Ἐπανάσταση, δέν ἐσυλλογισθήκαμε, οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πώς δέν εἴχαμε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τά κάστρα καί τάς πόλεις, οὔτε κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε «ποῦ πᾶτε ἐδῶ νά πολεμήσετε μέ σιταροκάραβα βατσέλα», ἀλλά ὡς μία βροχή ἔπεσε εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ελευθερίας μας, καί ὅλοι, καί ὁ κλῆρος μας καί οἱ προεστοί καί οἱ καπεταναῖοι καί οἱ πεπαιδευμένοι καί οἱ ἔμποροι, μικροί καί μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε εἰς αὐτό τό σκοπό καί ἐκάμαμε τήν Ἐπανάσταση.

Καί ἀφοῦ μίλησε γιά τήν ἀξία τῆς ὁμόνοιας καί τό κακό τῆς διχόνοιας κατά τήν διάρκεια τοῦ Ἀγῶνα συνέχισε:

...Πρέπει νά φυλάξετε τήν πίστη σας καί νά τήν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τά ἄρματα εἴπαμε πρῶτα ὑπέρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπέρ πατρίδος... Ἐγώ, παιδιά μου, κατά κακή μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διά τοῦτο σᾶς ζητῶ συγχώρηση, διότι δέν ὁμιλῶ καθώς οἱ δάσκαλοί σας. Σᾶς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διά νά ὠφεληθῆτε ἀπό τά ἀπερασμένα καί ἀπό τά κακά ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τήν ὁποίαν νά ἀποστρέφεσθε, καί νά ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μή μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τό ἔργο μας καί ὁ καιρός μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἄνοιξε τό δρόμο, θέλουν μετ’ ὀλίγον περάσει. Τήν ἡμέρα τῆς ζωῆς μας θέλει διαδεχθῆ ἡ νύκτα τοῦ θανάτου μας, καθώς τήν ἡμέραν τῶν Ἁγίων Ἀσωμάτων θέλει διαδεχθῆ ἡ νύκτα καί ἡ αὐριανή ἡμέρα. Εἰς ἐσᾶς μένει νά ἰσάσετε καί νά στολίσετε τόν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε· καί διά νά γίνει τοῦτο, πρέπει νά ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τήν ὁμόνοια, τήν θρησκεία...».

Πρός τήν αἰωνιότητα

Ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρό ὁ γέρο – Κολοκοτρώνης καταλαβαίνει ὅτι τό τέλος του πλησιάζει... Τήν τελευταία Μ. Σαρακοστή, πρίν κλείσει τά μάτια γιά πάντα, γυρίζει ὅλο τό Μωριᾶ, πρό πάντων τά μέρη πού ἔζησε, ἀγάπησε, πολέμησε. Ἔρχεται νά ζητήσει ἀπό ὅλους συγγνώμη, σάν ἕνας πού θἄφευγε γιά μακρινό ταξίδι. Κατόπιν κοινωνεῖ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἥσυχος καί εἰρηνικός...

Ἔπειτα κατευχαριστημένος, γιατί ξαλάφρωσε ἡ ψυχή του, γυρίζει στήν Ἀθήνα.

«Τήν πρωτοχρονιά τοῦ 1843, ἔτους τοῦ θανάτου του, γράφει ὁ Τερτσέτης, ὁ Κολοκοτρώνης ἀνέβηκε εἰς τό ὑψηλότερο μέρος τῆς νεοκτισμένης κατοικίας του, νά ἀποφύγει τούς πολλούς χαιρετισμούς τῆς ἡμέρας – ἀπό τά γηρατειά καί τάς ἀσθενείας ἐπεθύμει ἀνάπαυσιν. Ἀγνάντευε ἀπό τά παράθυρα καί τήν πρασινάδα τῶν ἐλιῶν καί τήν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ στενοί του γνώριμοι ὅμως ἀνέβαιναν καί ἐκεῖ νά τοῦ εὐχηθοῦν τήν καλήν χρονιάν».

Ὕστερα ἀπό λίγο καιρό, τή νύκτα τῆς 4ης Φεβρουαρίου 1843, ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ ἀφήνει τήν πρόσκαιρη ζωή καί φεύγει γιά τήν αἰωνιότητα.

«Ἡ εἴδηση τοῦ θανάτου τοῦ Κολοκοτρώνη ἀνατάραξε τήν Ἀθήνα. Ὅλα τά μαγαζιά καί τά ἐργαστήρια ἔκλεισαν καί κύματα πήγαιναν καί ἔρχονταν ὁ κόσμος στό σπίτι τοῦ στρατάρχη. Μέ τά πλήθη αὐτά ἔφθασαν καί οἱ παλιοί ἀγωνιστές, οἱ ὁποῖοι τόν καταφιλοῦσαν κι ἔκλαιγαν μ’ ἀναφυλλητά».

Τήν ἡμέρα τῆς κηδείας του ἡ πομπή μέ τόν μεγάλο νεκρό ἀπό τό σπίτι του ἔφθασε στό Σύνταγμα καί ἀπό ἐκεῖ κατέβηκε τήν ὁδό Ἑρμοῦ καί μπαίνοντας στήν ὁδό Αἰόλου ἔφθασε στήν Ἁγία Εἰρήνη. Ἦταν τόσος ὁ κόσμος πού ἡ ἀρχή τῆς πομπῆς εἶχε φθάσει στήν ἐκκλησία, ὅταν ἡ οὐρά δέν εἶχε μπεῖ ἀκόμα στήν ὁδό Ἑρμοῦ. Τά παράθυρα καί τά μπαλκόνια ἀπό ὅπου πέρασε ἡ νεκρική πομπή ἦταν γεμᾶτα ἀπό κόσμο. Ὅλων τά μάτια ἦταν βουρκωμένα. Ὅλοι θρηνοῦσαν τόν μεγάλο ἀγωνιστή.

Στήν Ἁγία Εἰρήνη ψάλθηκε ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἡ ὁποία διήρκησε ἐπί τρίωρον μεθ’ ὅλας τάς τιμάς καί ἀκολούθως ἡ ταφή ἐγένετο εἰς τό Α’ Κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου καί ἐξεφώνησε ἐπιτάφιο λόγο ὁ Παναγιώτης Σούτσος, Σύμβουλος Ἐπικρατείας.

Ἅπαντα τά κατά τήν κηδείαν τοῦ Κολοκοτρώνη ἐξεδόθησαν ὑπό ἐκδότου Νικολάου Παπαδοπούλου τό ἔτος 1843 καί ἐπανεκδόθηκαν ἀπό τόν ἀντιναύαρχο Π.Ν. ἐ.ἀ. Δημήτριο Βρασίδα Καλλέργη, τό ἔτος 2004.

Κατακλείς:

Ὁ λόγος τοῦ Κολοκοτρώνη πρός τούς νέους στήν Πνύκα: «Πρέπει νά φυλάξετε τήν πίστη σας καί νά τήν στερεώσετε, διότι ὅταν ἐπιάσαμε τά ἅρματα, εἴπαμε πρῶτα ὑπέρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπέρ πατρίδος», ἀποτελεῖ ἐσαεί ἱερόν ἀπόφθεγμα. Καί τό δακτυλίδι του μέ τό μονόγραμμα Θ.Κ. πού ἀφιέρωσε ὁ ἴδιος ὡς τάμα του κατά τήν προσκυνηματική μετάβασή του στήν Μεγαλόχαρη τῆς Τήνου τό ἔτος 1838, παραμένει ἀνεκτίμητος θησαυρός πίστεως καί εὐλάβειας πρός τήν Παναγία.

Πράγματι, αὐτά τά ἰδεώδη τοῦ ὀρθόδοξου χριστιανοῦ καί τοῦ ἕλληνα πατριώτη ἦταν ζωγραφισμένα μέσα στή ψυχή τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Μέσα στήν γενναία του καρδιά, κρύβονταν οἱ μυστικοί του πόθοι γιά τήν δόξα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γι’ αὐτό καί μπορεῖ τό «κολοκοτρωνέϊκο ἦθος» νά ἐμπνεύσει καί τίς νεότερες γενιές. Καί τό ἦθος αὐτό εἶναι ἡ καθημερινή ἐνσάρκωση τῆς ἑλληνορθόδοξης συναλληλίας. Πίστη στό Θεό καί ἀγάπη πρός τήν πατρίδα.

Κατακλείω τόν λόγον μέ τήν φράση, ἡ ὁποία ἔχει χαραχθεῖ στό ἄγαλμα τοῦ Κολοκοτρώνη πού στήθηκε τό 1904 ἐδῶ στήν Ἀθήνα, ἐπί τῆς ὁδοῦ Σταδίου. «Ἔφιππος χώρει Γενναῖε Στρατηγέ ἀνά τούς αἰῶνας, διδάσκων τούς λαούς, πῶς οἱ δοῦλοι γίνονται ἐλεύθεροι».

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης μένει ὡς ἡ μεγαλύτερη καί ἡ ὑπεροχότερη στρατιωτική φυσιογνωμία τῆς ἑλληνικῆς ἐποποιΐας τοῦ ‘21. Ἡ βαθειά του πίστη στό Θεό καί ἡ ἀγάπη του στήν Ἑλλάδα τόν καθιστοῦν κορυφή ὄρους ὑψηλοῦ.